

Defascizarea Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj (1944-1946): Epurările și comprimările corpului didactic

Nicoară, Teodor Mihai

Veröffentlichungsversion / Published Version

Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Nicoară, T. M. (2009). Defascizarea Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj (1944-1946): Epurările și comprimările corpului didactic. *Annals of the University of Bucharest / Political science series*, 11, 77-98. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-378629>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer CC BY-NC-ND Lizenz (Namensnennung-Nicht-kommerziell-Keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.de>

Terms of use:

This document is made available under a CC BY-NC-ND Licence (Attribution-Non Commercial-NoDerivatives). For more information see:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

**DEFASCIZAREA UNIVERSITĂȚII „REGELE FERDINAND I”
DIN CLUJ (1944-1946). EPURĂRILE
ȘI COMPRIMĂRILE CORPULUI DIDACTIC**

MIHAI TEODOR NICOARĂ

*Vom insista asupra demascării ideologice și
practicilor fascismului, convinși că nu a existat un
dușman mai mare al culturii și tineretului decât
fascismul. (Programul F.D.U., 3 martie 1946)*

Regimurile totalitare din secolul XX, comunismul stalinist, fascismul și nazismul au fost înverșunate rivale ideologice și militare, care s-au condamnat reciproc, fiecare în parte creîndu-și strategii pentru distrugerea fără menajamente a adversarilor. De altfel, în ultimii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial, din rațiuni ideologice, diferite pentru fiecare dintre aliații Uniunii Sovietice, diabolizarea fascismului s-a intensificat, de aceea antifascismul a devenit un punct central în doctrinele de război „apocaliptic” ale acestora. Lupta decisivă împotriva fascismului a fost înscrisă și în Convenția de Armistițiu semnată cu România, de aceea, din 1944 comuniștii români (unii se considerau antifasciști din timpul războiului) au monopolizat discursul antifascist ca pe o formă de a se situa în frontul victorios sovietic, care a dus „greul” războiului¹. Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial în mai 1945, respectiv în septembrie 1945, a fost multă vreme perceput mai degrabă ca o victorie finală asupra nazismului și fascismului, decât una a democrației politice. Iată, de ce, din 1944, nu numai în România, ci și în Occident s-a desfășurat o ofensivă agresivă împotriva intelectualilor colaboraționiști, deși epurările au creat numeroase controverse. Vocea răzbunătoare a unui Albert Camus exprima o stare de spirit violentă la adresa colaboraționiștilor, „o minoritate de oameni care i-au adus ieri (țării – n.n.) nenorocirea și care i-o vor aduce în continuare. Sunt oamenii trădării și ai in Justiției”, împotriva cărora se cerea, prin octombrie 1944, „o justiție promptă și limitată în timp, represiunea imediată”².

Tema antifascismului nu era nouă în societatea românească, fiind folosită, atât de către forțele democratice, cât și de către comuniștii aflați la consemnele

¹ Discursul antifascist și „vânarea” fasciștilor a fost favorizată și de continuarea războiului împotriva celorlalte membre din Axă: Germania nazistă și Japonia fascistă.

² M. WINOCK, *Secolul intelectualilor*, trad. G. Chiriță, Ed. Cartier, Chișinău, 2001, p. 384.

Cominternului. Redescoperit după atacul împotriva Uniunii Sovietice din iunie 1941, antifascismul și-a dobândit o semnificație distrugătoare în perioada de după 1944, devenind o justificare a eliminării din viața publică, din instituții, inclusiv din universități, a celor care au slujit, au simpatizat sau au fost suspectați că au împărtășit idei fasciste³. Fascismul și antifascismul „revoluționar” au împărțit scena politică românească, în două tabere, una a Binelui, cealaltă a Răului. Reconstrucția țării nu se putea face decât cu oameni „noi”, cei compromiși în regimurile trecute, indiferent de intensitatea vinovăției lor, trebuiau eliminați de pe scena publică. Educația „revoluționară” a societății nu lăsa loc de confuzii, „antifascistul” fiind „democratul” angajat în „frontul comun antifascist”, pentru curățirea societății de elementele trădătoare. Participanții la „actul eliberator” din 23 august 1944 au fost denumiți antifasciști, luptători împotriva fiarei fasciste și constructori ai edificiului noii României. Antifascismul era atunci, în plin război, o atitudine legitimantă a forței politice comuniste, sprijinită de uriașul angrenaj militar-comunist al U.R.S.S. Astfel, orice critică la adresa Uniunii Sovietice echivala cu dușmănia față de comunism și „deghizarea” în haina fascismului. La toate cuvântările sale între 1944-1948 Gheorghe Gheorghiu-Dej ținea să se refere la prietenia cu U.R.S.S., la „unirea tuturor popoarelor iubitoare de pace și de libertate, împotriva celui mai mare dușman al civilizației și al progresului omenirii: fascismul cotropitor”⁴.

Între septembrie-decembrie 1944 democrații, care făceau parte din rândul liberalilor și național-țărăniștilor, au dorit și ei o curățire a țării de pro-fasciști sau pro-naziști, dar comuniștii au înțeles prin fasciști pe toți cei care slujiseră vechiul regim burghezo-moșieresc, mai ales cel antonescian. Pericolul ca România să devină un „pașalâc rusesc” (G. Duca) crea perspectiva îngrijorătoare că viitorul românilor era pecetluit pentru multă vreme⁵. Chiar din septembrie 1944, dar mai ales după 6 martie 1945, sovietizarea României a devenit evidentă în viața politică, instituțională și culturală. „Noua societate”, de care se vorbea în mesajele ideologice ale comuniștilor avea nevoie de altă structură socială, iar intelectualii urmau să fie instrumentele de convertire ale societății românești spre modelul omului nou. Investirea guvernului

³ O. BURUIANĂ, „Antifascism și naționalism, pretexte în strategia de comunizare a României, 1944-1948”, în *Xenopoliana* (Buletinul Fundației Academice „A. D. Xenopol” – Iași), VII, 1-2, 1999, p. 4.

⁴ Acribia cu care propaganda distrugea orice discurs concurent (fenomen intim legat de natura comunismului) se justifica prin nevoia de legitimitate și de credibilitate în rândul societății românești. Adevărul oficial nu coincidea cu realitățile, propaganda comunistă căutând să seducă orizontul de așteptare al membrilor societății, dar și să se asigure de obediența acestora prin frică și teroare. GH. GHEORGHIU-DEJ, *O politică românească de realizări democratice*, București, 1946, p. 10.

⁵ Vezi GH. ONIȘORU, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România, 1944-1947*, Fundația Academică Civică, București, 1996, p. 57; de același autor, *România în anii 1944-1948. Transformări economice și sociale*, Fundația Academică Civică, București, 1998.

dr. Petru Groza (6 martie 1945) a precipitat evenimentele și a spulberat speranța revenirii la o normalitate democratică. Separarea netă, impusă spațiului public, în adversarii ai comuniștilor și ai U.R.S.S., respectiv aliați ai acestora și implicit ai țării, ai socialismului, a dus la desființarea de pe scena politică a partidelor tradiționale⁶.

„Democrații” comuniști au răspuns în toamna anului 1944 unei cerințe leniniste a propagandei prin fapte, care mărturisea o voință fără echivoc a demascării dușmanilor poporului. Pe această propagandă s-au intensificat demascările politice, urmate de epurări demonstrative, care au marcat toate instituțiile statului, inclusiv universitățile, între 1945-1948. Tot din propaganda prin fapte făcea parte și acțiunea acelor echipe de ordine, cu scopuri „juste”, formate din muncitori, care se deplasau acolo unde era nevoie (ca în cazul reprimării mișcărilor antiguvernamentale și anticomuniste studențești din 1946). Nu lipseau nici voluntarii tineri, mai ales, cei care organizau conferințe sau „luptau” pentru a pune capăt sărăciei și foametei, în vreme ce organizațiile comuniste din fabrici și uzine dădeau exemplul muncii stahanoviste. Dacă epurarea din 1944 a îmbrăcat aspectul eliminării elementelor „fasciste” și „naziste”, între 1945-1948 a avut loc eliminarea elementelor „anti-democratice”, pentru ca la începutul anilor '50, noua elită comunistă să treacă la îndepărtarea de pe firmament a elementelor „carieriste”, „oportuniste”, „exploatare și dușmănoase”. Aceste epurări au fost motivate de „grija Partidului Comunist față de clasa muncitoare”, pentru ca dușmanul de clasă să nu profite de ignoranța „părții înapoiate” a acesteia⁷.

*

Încă din septembrie 1944 P.C.R. a lansat o campanie de epurare a instituțiilor publice și particulare de „legionari, hitleriști, colaboraționiști, antonescieni sau profasciști”, categorii în care oricine putea intra. Miza reală a epurărilor era demontarea instituțiilor vechiului regim în toate domeniile: justiție, Biserică, presă, administrație, armată și învățământ.

Chiar după 23 august 1944 s-a declanșat campania de epurare din universități și cadrele didactice cu vederi democrat-burgheze sau anticomuniste ori a celor care au refuzat colaborarea cu noua putere. Îndepărtările profesorilor

⁶ GH. GHEORGHIU-DEJ, *op. cit.*, p. 251. O. BURUIANĂ, *op. cit.*, p. 2. Gh. Buzatu (ed.), *România în arhivele Americii. Comunismul trece Nistrul, 1944-1947*, Ed. Moldova, Iași, 1992, pp. XI-XVIII. K. HITCHINS, *România, 1866-1947*, trad. G. Potra, D. Răzdolescu, Ed. Humanitas, București, 1996, pp. 533-534.

⁷ D. DOBOȘ, „Ingerințe politice în viața universitară românească, 1944-1964”, în *Arhivele Totalitarismului*, II, 4, 1994, pp. 28-32. I. ZAINEA, *Politică și administrație în România (6 martie 1945-1 martie 1946). Epurarea*, Ed. Universității din Oradea, 2004, p. 9. D. C. MĂȚĂ, „Limitele „fericirii proletare”: obligațiile fundamentale ale cetățeanului în România democrat-populară”, în *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza din Iași*, serie nouă, Istorie, LI, 2005, pp. 326-327.

universitari în toamna anului 1944 erau impuse de prevederile *Convenției de Armistițiu*, așa cum cele din 1947 au fost operate ca o măsură de comprimare și raționalizare administrativă și tehnică a învățământului superior. *Platforma-program* propusă de C.C. al P.C.R. tuturor forțelor democratice în septembrie 1944 prevedea explicit: „dreapta ură a poporului împotriva acelor care au dus la pieire floarea națiunii în războiul nelegiuit hitlerist”. Se cerea ca armata și întregul aparat de stat și administrativ să fie curățate de elementele fasciste și profasciste și să se treacă la democratizarea țării, căci „libertățile democratice nu trebuie să servească dușmanilor democrației (...) Organizațiile fasciste și profasciste să fie cu desăvârșire lichidate”⁸. În privința atitudinii față de războiul de partea Axei, încă din aprilie 1944 o parte din teritoriul Statului român era sub ocupația Armatei Roșii, sovieticii impunând în instituțiile publice persoane dispuse să colaboreze cu ei. Universitățile românești se declarau în serviciul politicii naționale, de aceea unii profesori universitari ar fi dorit convocarea Marelui Colegiu Universitar (permisă de legea învățământului universitar), obligatorie odată pe an, dar guvernul a refuzat această convocare.

Universitatea „Regele Ferdinand I” își lega speranța de revenirea la Cluj, ea fiind strămutată în condiții dramatice la Sibiu și Timișoara ca urmare a Dictatului de la Viena. Revenirea Universității la Cluj a fost legată, de către majoritatea profesorilor, de reluarea tradiției universitare de după 1919. După Marea Unire din 1918 se resimțise nevoia unor reforme juridice, administrative, sociale, politice, culturale, de aceea promotorii înnoirilor au fost personalități, mai ales oameni de cultură și profesori universitari. Într-un proiect de lege din 1927 privind cultura publică se preciza că, în toată diversitatea ei, cultura română trebuia să fie națională, cea mai înaltă expresie a specificului etnic, în vreme ce instrucția, trebuia să însemne știință și educație⁹. Acea concepție se regăsea și în memoriul profesorilor, adresat în aprilie 1944 mareșalului Ion Antonescu și semnat, din partea Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj, de către profesorii Constantin Daicoviciu, Emil Petrovici, Dumitru Popovici, Tiberiu Moșoiu, Gheorghe Popovici și alții. Numai că memoriul a fost confiscat, întrucât cerea scoaterea din Axă și orientarea politicii naționale în sens tradițional, conform intereselor poporului¹⁰.

Din august 1944 atitudinile politice ale profesorilor din universități, inclusiv cea de la Cluj-Sibiu, au suferit sensibile modificări, în sensul unei ostilități îndreptate împotriva celor care simpatizaseră cu legionarismul sau cu

⁸ Vezi, spre exemplu, GH. GHEORGHIU-DEJ, *op. cit.*, p. 10; S. NEAGOE, *Istoria politică a României între anii 1944-1947. Crestomația tranziției dintre două dictaturi*, Ed. Noua Alternativă, București, 1996, pp. 55, 83; O. BURUIANĂ, *op. cit.*, pp. 5-6; M. MOMANU, „Universitatea „Alexandru I. Cuza” în anii sovietizării învățământului românesc”, în Gh. Iacob (coord.), *Universitatea din Iași. De la modelul francez la sistemul Bologna*, Ed. Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, 2007, p. 250; I. ZAINEA, *op. cit.*, p. 9; D. C. GIURESCU, *Uzurpatorii. România, 6 mart. 1945-7 ian. 1946*, Ed. Vremea XXI, București, 2004, p. 112.

⁹ I. OPRÎȘ, *Al. Lapedatu în cultura românească*, Ed. Științifică, București, 1996, pp. 72, 123, 125.

¹⁰ *România Nouă*, XII, 3, 9 sept. 1944, p. 3; 8, 15 sept. 1944, p. 1. I. OPRÎȘ, *op. cit.*, pp. 72, 123, 125.

regimul antonescian. În acest sens profesorul Florian Ștefănescu-Goangă a prezentat în 7 septembrie 1944 un *Memoriu*, perceput ca un îmdemn la începerea procesului politic în Universitatea „Regele Ferdinand I”. Demersul profesorului Ștefănescu-Goangă era întocmit în termeni neobișnuiți în rapoartele academice și cerea începerea curățirii Universității clujene de elementele compromise, chiar schimbarea Senatului universitar, ceea ce a dus la o gravă ruptură a solidarității dintre profesori, total inoportună în acele momente tulburi, precare și în condițiile provizoratului de la Sibiu. Acest *Memoriu* (redactat aproape în spiritul presei de stânga) a prilejuit începutul unui șir de dezbateri, dispute și intrigi în Senatul Universității, în privința politizării acesteia și a epurării unor membrii „compromiși” ai corpului profesoral¹¹.

De altfel, în lunile septembrie-octombrie 1944 a început un val de amenințări cu epurarea în toate universitățile din țară, completate de atacuri în presa favorabilă comunistilor. Pe fondul unei campanii de presă, care pretindea că face elogiul „poporului cu conștiință democratică”, s-au lansat articole de susținere a „mișcării rusești”, comuniste, care se îndrepta „spre o nouă așezare a lumii (...) spre care ar trebui să se îndrepte și democrația românească”. Se cerea o epurare în toată țara, nu numai în instituțiile bancare, armată și administrație, ci și în universități, în astfel de termeni: „fiecare cădere de regim își are țapii săi ispășitori și e firesc să fie așa, din spirit de dreptate. Vinovații de incompetență, de rea voință manifestă trebuiau să-și ia pedeapsa meritată. Lucrul acesta îl cere neapărat psihologia oricărei revoluții sociale (...) În numele dreptății sociale orice acțiune de regenerare și e(purație), oricât de radicală este legitimă”. Epurarea nu trebuia „să cadă în mâna pasiunilor anonime”, nu trebuia să semene cu o răzbunare politică, ci cu o dreptate socială.

Un atac virulent, sub semnătura XYZ, punea la zid în ziarul *Curierul* din București pe Rectorul Universității „Regele Ferdinand I”, profesorul de la Medicină, Iuliu Hațieganu, acuzat de trădare și dezonoare, de grave „păcate” naționaliste împotriva maghiarilor și de obstrucționarea unui protest antifascist al unor studenți clujeni. Ofensat de acuzațiile aduse, profesorul Hațieganu a dat o replică, denunțând „fenomenul morbid care amenința elitele românești” și arătând că, în realitate, el „și-a făcut datoria”, „nu s-a pus în serviciul străinilor, ci al neamului”. Rectorul clujean nu contesta libertatea presei, dar nu era de acord cu lipsa respectului față de onoarea personală și mai ales cu lipsa de argumente serioase în acuzarea sa. I. Hațieganu susținea că preocuparea sa prioritară, în ceea ce privea Universitatea din Cluj-Sibiu, aflată în „cea mai critică perioadă” a existenței sale, era doar pe tărâm științific, cultural și administrativ: „mâinile mele, buzunarele mele sunt curate și, astfel, nu pot primi de la nimeni, oricare ar fi el, lecții de patriotism. (...) Singura lege este salvarea

¹¹ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale (în continuare DJAS), Fondul Universitatea „Regele Ferdinand I” Rectorat (în continuare URFR), dos. 1362/1944 (nepaginat). Vezi și D. DOBOȘ, *op.cit.*, pp. 225, 227.

națiunii. Singura politică, cea națională”¹². Profesorul Hațieganu nu s-a sfiit să sugereze profetic „confuza anarhie” care bântuia țara și instituțiile sale în acele vremuri, care anunțau o răsturnare totală a valorilor.

În apărarea Rectorului Hațieganu a venit studențimea ardeleană democrată, în numele căreia s-a publicat, în *România Nouă* din 20 septembrie 1944, o *Moțiune* prin care erau dezmințite afirmațiile gazetarului anonim de la *Curierul*. Se preciza că Rectorul nu a împiedicat adunarea studențească împotriva războiului de partea Axei din primăvara anului 1944, nu a fost slugă a naziștilor, ci a avut totdeauna „sentimente vădit democratice”. Acea decorație primită din partea statului german era doar pentru merite științifice, pentru faima sa de medic internist. În replică la *Moțiune*, *Curierul* a publicat Comunicatul Blocului Național-Democrat studențesc care dezaproba „inițiativa nelămurită” a studențimii ardeleno de a-l apăra pe Rectorul Hațieganu, cel care a „tămâiat” vechiul regim.

O parte a studențimii clujene, deși nu se afla pe aceleași poziții ideologice cu comuniștii, încurajau epurarea în Univeritatea din Cluj, în speranța revenirii la o democrație de inspirație occidentală. Așa se face că, *Apelul tineretului universitar național-țărănesc* din Ardeal, semnat, printre alții, de Horațiu Ciurtin și Gheorghe Poruțiu, era pus sub lozinca „Luptăm pentru reorganizarea vieții studențești pe baze democratice. Luptăm pentru înlăturarea elementelor fasciste și naziste din Universitate, care trebuie să devină ceea ce a fost: tribuna liberă de exprimare a părerilor. Luptăm pentru strânse legături de prietenie cu tineretul Uniunii Sovietice, Marii Britanii, S.U.A. și al țărilor democratice din lume”¹³.

În ceea ce privește atitudinile antifasciste, antilegionare ale tineretului comunist universitar, acestea s-au manifestat altfel și într-un alt cadru și anume o adunare a Uniunii Tineretului Comunist (U.T.C), în care s-a făcut un rechizitoriu extrem cde hotărât nazismului și anexei sale legionarismului și s-a subliniat „sensul progresist în care evoluează societatea (românească – n.n.) datorită marilor prefaceri”. „Tovarășii” au propus „sarcini concrete” ale comuniștilor în Universitate clujeană și anume crearea de „unități” împotriva fascismului și a celor care îi slujeau¹⁴.

¹² *România Nouă*, XII, 13, 21 sept. 1944, pp. 1,3. Vezi și *România Nouă*, XII, 24, 4 oct. 1944, p. 1; 25, 5 oct. 1944, p. 1; 26, 6 oct. 1944, p. 2; 30, 21 oct 1944, pp. 1, 2; 33, 14 oct. 1944, p. 2; 37, 19 oct. 1944, p. 2.

¹³ *Ibid.*, 19 oct. 1944, p. 2.

¹⁴ *Ibid.*, XII, 12, 20 sept. 1944, p. 2. Eliminarea „fasciștilor” a devenit și mai posibilă prin pătrunderea comuniștilor în Ministerul de Interne. De asemenea, gărzile sau formațiunile de luptă patriotică, formate din muncitori înarmați erau deja supravegheate de Serviciul de Securitate Sovietic, NKGB. D. DELETANT, *România sub regimul comunist*, în românește de D. Răzdolescu, Fundația Academia Civică, București, 1997, pp. 55-56. Vișinski era nemulțumit de „toleranța exagerată”, care era „dăunătoare interesului public”, și preciza era necesar ca „guvernul român să nu se arate prea tolerant, el trebuie să facă pași decisivi, chiar cu riscul de a face uneori greșeli”. Sovieticii sugerau mobilizarea societății, nu numai în direcția susținerii continuării „înfrățite” a

Deoarece Guvernul de după august 1944 a avut ezitări în privința epurărilor, această sarcină și-au asumat-o sovieticii și protejații lor locali, care au profitat de atmosfera de „cruciadă antifascistă”, care era în toi, pentru a se dezlănțui împotriva „fasciștilor” din toate instituțiile țării. *Convenția de Armistițiu*, încheiată la 12 septembrie 1944, a reprezentat începutul conturării contextului legislativ al purificării politice a administrației publice, fiind vizate toate categoriile de funcționari, numiți în perioada 1938-1944, care au colaborat cu regimul carlist și cu cel antonescian. Doar la o săptămână, pe 19 septembrie a fost publicată în *Monitorul Oficial* Legea nr. 461, care se referea explicit la înființarea unor comisii de epurare, care aveau rolul „de a face cercetări înăuntrul departamentului sau instituției (universitățile, de pildă) prin toate mijloacele ce le stau la dispoziție” (art.4) și de a face „propuneri motivate” privind noii membri ai conducerii, propuneri care „nu vor putea fi atacate sau contestate pe nici o cale” (art.5). Pentru a da legitimitate comisiilor de epurare urmau să fie alese, în toate universitățile din țară personalități de prestigiu și autoritate științifică, chiar forțate să colaboreze, în ciuda convingerilor lor că societatea românească trăia atunci momente „cumplite”, „vremuri de groază”¹⁵.

În universități, profesorii care activaseră în guvernele anterioare sau care erau membri ai partidelor democratice erau deja în vizorul epurărilor. Condamnarea de către comuniști a opoziției, „prietenoasă” la început, s-a făcut de pe poziții etice, fiind invocate împotriva trădătorilor național-liberal și național-țărăniști toate greșelile trecutului istoric. Mai mult, partidele și guvernele interbelice ar fi condus din umbră „operația de fascizare a țării”. „Luptele” de la Grivița au fost desemnate drept semnalul dat de comuniști contra fascismului, împotriva guvernului fascist național-țărănist, care ducea o politică „antidemocratică”, dizolvând sindicatele unitare, comuniste, „progonind” pe țărani etc. Vina majoră, în special a maniștilor, era aceea că „distruseră” țara prin angajarea ei în războiul alături de Germania nazistă. Mai

războiului just, antifascist dus de URSS, dar și în interior prin „lichidarea”, „zdrobirea” frontului intern” fascisto-hitlerist, ca o „condiție a independenței și libertății poporului român”. Comuniștii își asumaseră în totalitate răsturnarea regimului „fascist” antonescian, considerând că nu putea rămâne nepedepsită „clica reacționară” fascistă susținută de liderii partidelor „istorice”. Participarea delegațiilor acestor partide „istorice” la semnarea Armistițiului cu Națiunile Unite se făcuse cu o „îndelungată rezistență” din partea comuniștilor, care pretindeau că guvernul și aceste partide sabotau executarea solicitărilor din Armistițiu. Comuniștii din Frontul Național Democrat cereau aplicarea urgentă a prevederilor Acordul de Armistițiu, care susținea „desființarea organizațiilor de tip fascist”, dar, această prevedere, concepută în sens larg, însemna lichidarea tuturor colaboratorilor regimurilor trecute. La această atitudine oficialii români au replicat faptul că administrația României nu mai putea să funcționeze, dacă se făceau epurări pe scară largă, așa cum erau cerute de către sovietici. Hărțuierile și înscenările comuniștilor, articolele de presă, mai ales ale *Scântei*, pretindeau că rușii considerau intolerantă „sabotarea” Armistițiului, de vină fiind liderii partidelor național-liberal și național-țărănist. Practica antifascismului trebuia să ia forme variate: manifestații, proteste, acuzații, procese, uneori însoțite de un aer teatral, pentru a sublinia importanța lor în acel moment. O. BURUIANĂ, *op.cit.*, pp. 7, 14.

¹⁵ M. MOMANU, *op.cit.*, pp. 245-246.

ales țărăniștii au fost declarați dușmani fasciști, datorită refuzului lor de a se constitui un front democratic de luptă antifascist, după modelul fronturilor populare inițiate de Comintern în anii '30. Comuniștii au invocat faptul că Antonescu a avut sprijinul „cercurilor reacționare politice și militare conduse de Maniu și Brătianu, ce refuzau orice colaborare cu forțele democratice și patriotice și cu partidul” (comunist – n.n.)¹⁶.

Vigilența față de fascism a fost subliniată, de pildă, de Lucrețiu Pătrășcanu, care pretindea că exista „această tendință evidentă din partea rămășițelor legionare, din partea elementelor reacționare național-țărăniște de a se camufla, pentru a-și duce mai departe activitatea lor – o activitate ale cărei obiective le cunoaștem”. Pătrășcanu suținea că epurarea nu se referea doar la arestarea și pedepsirea criminalilor de război, sancționarea celor „răspunzători de situația dezastroasă a României”, ci era o condiție preliminară de regenerare morală a țării, ce „va atinge pe toți cei care au înțeles să sprijine sau să se identifice cu măsurile, atitudinile, faptele regimurilor dictatoriale trecute”¹⁷. La aceste amenințări nu au lipsit nici atitudinile profesorilor care au insistat față de menirea prioritar științifică și intelectuală învățământului universitar românesc. În Universitatea Ardealului, prof. univ Gheorghe Popovici a fost printre cei care au susținut că progresul spiritului democratic era o necesitate, dar pentru instituția universitară era importantă revenirea la normalitate, la activitatea pedagogică și științifică. Prof. univ Predescu-Rion avertiza despre consecințele grave ale politizării Universității, în care cluburile politice, tirania exercitată de vreun puternic al zilei, combinațiile de culise din facultăți au impus la catedre oameni cu totul nepotriviți. Acest „dezastru moral” nu înceta decât dacă Guvernul făcea o curățire „fără slăbiciune” a universităților.

În octombrie 1944 Rectoratul și Senatul Universității „Regele Ferdinand I”, (elogiată de presă ca „vatră de cultură și de știință românească”) sărbătorea eliberarea Clujului, pregătindu-se pentru revenirea în acest oraș, de care se despărțise în urma „exilului” de după 1940. Deși prioritatea conducerii Universității Cluj-Sibiu era revenirea la Cluj, în toamna anului 1944 „democratizarea” sa se făcea tot mai remarcată prin Gruparea Universitară Democrată. Scopul acesteia era, în linii generale, combaterea spiritului fascist și nazist, promovarea spiritului democratic, apărarea drepturilor corpului profesoral și alte asemenea revendicări. Gruparea avea un Comitet coordonator, format din profesorii universitari ca Fl. Ștefănescu-Goangă, E. Petrovici, D.

¹⁶ O. BURUIANĂ, *op.cit.*, pp. 6-7.

¹⁷ *Ibid.*, p. 8. În septembrie 1944 a început un val de epurări în universități, precum cazul Mihail Ralea, acuzat de participare la guvernarea carlistă, ca „stâlp” al acestei guvernări, dar era etichetat și „aviator științific”, care s-a numit pe 3-4 catedre diferite ca specialitate, fapt pentru care „epurația tebuie să-l vânture”. Se sublinia că „vinovăția lui Ralea nu putea fi motivată”. Tot în această perioadă era arestat P.P. Panaitescu. Vezi *România Nouă*, XII, 24, 4 oct. 1944, p. 1; 60, 10 nov. 1944, p. 1 și L. PĂTRĂȘCANU, *Scrieri, articole, cuvântări, 1944-1947*, Ed. Politică, București, 1984, p. 97.

Popovici, Al. Roșca, C. Daicoviciu, L. Rusu, lectorul N. Lascu (casierul Grupării), care se arătaseră receptivi la mersul vremurilor. Printre activitățile indezirabile în Universitatea Cluj-Sibiu urmau să fie: activitatea politică la catedre și introducerea criteriilor politice de partid în judecarea meritelor universitare¹⁸. De altfel, în toate universitățile românești se cereau „revizuii necesare”, „epurație”, „în rândul profesorilor hitleriști”, eliminarea tuturor acelor care au intrat în corpul universitar de la Constituția fascistă a lui Carol al II-lea încoace și numirea unor noi rectori, decani și directori, care să prezinte toate garanțiile că vor lucra în „spiritual vremii”. La Cluj, încă de la începutul lunii octombrie 1944 se produsese schimbarea Senatului universitar, se alesese un nou Rector, în persoana profesorului Alexandru Borza, acțiune cu caracter politic, fără respectarea Legii învățământului superior, iar în noiembrie 1944 Ministerul Educației Naționale pregătea un proiect de lege pentru dizolvarea Senatelor universitare, în vederea epurării cadrelor didactice din învățământului superior¹⁹.

Tonul agresiv al epurărilor era întreținut mai ales de către presă. Ziarul *România Liberă* a inițiat, încă din septembrie 1944 rubrica *Tribunal al Poporului* sau *Figuri de trădători*, un fel de „zid al rușinii”, iar profesorii universitari denunțați erau considerați cu cariera încheiată. *Scânteia* și *România Liberă* erau deja experte în septembrie-noiembrie 1944 în „vînarea” profesorilor în sălile de curs, seminarii, aule sau biblioteci, în toate centrele universitare din România. În acest fel a fost „demascat” Ion Lupaș (1880-1967), „otrăvitor” de suflete neprihănite de tineri studenți, care l-ar fi „omagiat” pe Antonescu sau pe Hitler. Ca urmare, scria *România Liberă* din 17 noiembrie 1944, în articolul *Istoria d-lui Lupaș*, „cerem imediata confiscare a volumului (*Istoria Românilor*-n.n.) și judecarea autorului „pentru încercarea de a continua otrăvirea sufletelor elevilor și de a compromite politica externă a țării”. Universitatea trebuia „purificată de toți cei care au transformat-o într-o officină hitleristă”, scria *Scânteia*, din 22 decembrie 1944²⁰.

Tot în noiembrie 1944 profesorul Onisifor Ghibu, de la Universitatea Cluj-Sibiu, se număra printre cei pe care presa îi numea *epurabili*, fiind acuzat de „simpatii fasciste”. Dezmințirea sa nu s-a publicat, ceea ce reprezenta semnalul arbitrariului care funcționa în cadrul acuzațiilor și ulterior a proceselor politice²¹. Profesorul Ghibu era etichetat drept „legionar” „trădător de țară”, „șovin”, care ar fi îndrăznit să vorbească despre „nemernicia rusească” și să

¹⁸ *România Nouă*, XII, 35, 17 oct. 1944, p. 3; 44, 27 oct. 1944, p. 2; 46, 29 oct. 1944, p. 3; 67, 24 nov. 1944, p. 3.

¹⁹ DJAN, Fondul URFR, dos. 1362 / 1944 (nepaginat). Vezi și D. DOBOȘ, „Ingerințe politice în viața universitară clujeană”, în Anuarul Institutului de Istorie A. D. Xenopol, Iași, XXIII, 1996, p.227. Vezi și *România Nouă*, XII, 67, 24 nov. 1944, p. 1; 70, 28 nov. 1944, p.1.

²⁰ M. BUCUR, „Demolarea Universității”, în *Memoria. Revista Gândirii Arestate*, 8, pp. 25-33.

²¹ *România Nouă*, XII, 61, 17 nov. 1944, p.3.

sprijine războiul hitelerist sau, cel puțin a dat un înțeles favorabil războiului „imperialist”. „Un grup de studenți” de la Facultatea de Litere Cluj-Sibiu au făcut și ei „constatarea dureroasă” profesorul Ghibu „tratează problemele pedagogice cu cele mai rudimentare criterii științifice”, că folosește bibliografie din „manuale depășite”, din „cărțile ocazionale”, iar limbajul utilizat la cursuri ar fi inadecvat pentru o disciplină științifică. Acuzațiile mergeau până acolo că folosea expresii de exaltare rasistă: „pedagogia predată de dl. profesor Ghibu e șovină și militantă”, universitarii și studenții știind „că adevărata pedagogie consacrată presupune corectarea obiectivă și neutrală a problemelor de formare umană”. Memoriul studenților de la Litere îl acuza pe profesorul Ghibu de a fi „apologetul războiului sfânt”, exegetul imperialismului românesc. *Să strigăm adevărul cu toată tăria*, era îndemnul acestui denunț, lansat în numele studenților, hotărâți să „elimine definitiv mentalitatea șovină”²².

În vizorul criticii de presă au intrat în noiembrie-decembrie 1944, nu numai fasciștii, ci și cei cu poziții politice incerte din cadrul Universității „Regele Ferdinand I”, precum „falsul democrat” sau „falsul naționalist”, profesorul universitar Constantin Daicoviciu, „un oportunist, care nu înțelege noile timpuri”. Dar nici la Cluj, nici la București și Iași epurarea „slugilor dictaturii” nu decurgea în ritmul cerut de centrala moscovită de la sediul Partidului Comunist²³.

În luna ianuarie 1945 epurările de la Universitatea Cluj-Sibiu vizau din nou pe fostul Rector, Iuliu Hațieganu, apărât însă de unii medici evrei, care evidențiau meritele sale în dezvoltarea învățământului medical. De partea lui Hațieganu se aflau și mulți studenți mediciști, din fosta Societate de Studii, drept pentru care au fost etichetați drept „legionari”, „huligani”, „elemente fasciste”, „provocatoare”, un pericol pentru democrație. Mai mult, din perspectiva studențimii „democrate, conștiente”, aceștia trebuiau dezavuați sau duși la pușcărie. Noul val de acuze din presă la adresa profesorului Hațieganu, însemna, de fapt reluare unor mai vechi acuze la adresa trecutului acestuia. Profesorul Hațieganu era etichetat din nou drept „susținător și slujitor al fostelor regimuri de dictatură”, care „s-a așezat în fruntea mișcării huliganice de la Cluj din 1922”, a fost rector sub dictatura mareșalului Antonescu, a primit favoruri bănești, a făcut trafic de influență, a atras studenții la fascism, a făcut *doctor honoris causa* pe un italian fascist, Giudice (Subsecretar de Stat la Cultura națională fascistă), a participat la banchete în onoarea nemților, a fost decorat de aceștia cu „Vulturul german”, dovedind „sevilism față de hitleriști”, a susținut evacuarea Universității maghiare la 1 septembrie 1944, pentru a asigura revenirea din refugiu a Universității românești. Lovitura de la 23 August l-a găsit în „confuzie”, adică nu a demisionat din funcția de Rector, mai mult, a

²² *România Viitoare*, I, 7, 22 dec. 1944, p. 3; 8, 23 dec. 1944, p. 3.

²³ „Epurarea de la Universitatea din București”, în *România Liberă*, 115, 11 dec. 1944, p. 3; *România Viitoare*, I, 10, 29 dec. 1944, p. 3; II, 14, 5 ian. 1945, p. 1.

interzis la 30 august 1944 adunarea studențimii democratice împotriva Dictatului de la Viena. „Faptele sunt concludente... Rămâne să se vadă hotărârea comisiei de epurație”. Din nou Iuliu Hațieganu a dat o replică în care preciza că afirmațiile anonimului Argus din „Epurabili” nu sunt adevărate, mai mult „sunt lipsite de bună credință și improprii să promoveze cauza mare a democrației”. Dar, Argus a insistat, repetând sau introducând noi acuze, cum că Hațieganu ar fi dat burse studenților „după bunul plac”, că ar fi cedat fără nici un act, o clădire a Universității, aflată la Curtea de Argeș, ca să nu mai vorbim de faptul că a introdus în discuție și faptele fraților săi, Simion, Emil, și Eugen Hațieganu, „vedete” în „scandaloasa afacere de la ORAP”²⁴. Campania de presă dusă împotriva lui Iuliu Hațieganu nu era o simplă critică, ci un impuls pentru ca profesorul să fie „judecat de opinia publică”. Iată de ce a continuat și în lunile februarie-aprilie 1945, pretinzându-se noi dovezi, ca, de pildă arhivele grupului etnic german, din care reieșea că profesorul „a fost considerat tot timpul om de încredere” al regimului antonescian. Virulența atacurilor l-a făcut pe Iuliu Hațieganu să afirme, în apărarea sa că a fost constrâns să facă acte contrare convingerilor sale, dar nu a insistat pe faptul că a slujit consecvent interesele Universității „Regele Ferdinand I”.

Tot de la Facultatea de Medicină Cluj-Sibiu era vizat spre discreditare și profesorul Gheorghe Buzoianu, acuzat de „viziune imperialistă”, iar ca argument se prezenta o cuvântare a sa (ținută în fața absolvenților de la Medicină în 30 aprilie 1942), când ar fi vorbit despre „devenirea imperială naturală a României”. Tot de la Medicină, profesorul Gheorghe Popovici era acuzat că ar fi fost „un admirator al Căpitanului”. A fost demascat că a avut legături „cu cei mai buni” din Garda de Fier, fiind „favorabil” alianței cu Germania²⁵.

În fruntea listei damnaților de la Universitatea „Regele Ferdinand I” s-a aflat și prof. Alexandru Borza, „agent” sau „unealtă a clubului manist”, „maniac”, „trepăduș electoral”, „dușman al mișcării de democratizare” în rândul studențimii și profesurii, „spirit sectar, strâmt și reacționar”. Profesorul botanist Borza, Rectorul Universității la acea dată, mai era acuzat că „apăra pe toți vinovații de dezastrul moral și politic al țării” și, mai grav, era „ostil” F.N.D.-ului²⁶.

La 7 martie 1945 dr. P. Groza a anunțat că va avea loc epurarea „fasciștilor” din viața publică, iar la 2 aprilie, ziarul Partidului Comunist, *Scânteia*, anunța că urmau să fie pedepsiți sute de „vinovați de dezastrul care se abătuse asupra țării” (element din jargoul comunist, care desemna alianța cu Germania)²⁷. În realitate, Guvernul făcuse un alt pas în crearea contextului

²⁴ *România Viitoare*, II, 14, 5 ian. 1945, p.5; 24, 18 ian. 1945, p. 1; 30, 25 ian. 1945, p. 3.

²⁵ *Ibid.*, 36, 1 febr. 1945, p. 3; 57, 25 febr. 1945, p.5; 86, 31 mart. 1945, p. 1; 90, 5 apr. 1945, p. 1.

²⁶ C. TURLIUC, M.N. TURLIUC, „Universitatea Al.I. Cuza în anii comunismului”, în *Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași*, serie nouă, Istorie, LI, 2005, p. 271. M. MOMANU, *op.cit.*, p. 247.

²⁷ D. DELETANT, *op.cit.*, p. 62.

legislativ al „purificării” pe criterii politice a învățământului superior. Era vorba de Legea 217 din 30 martie 1945, care, potrivit art. 9, stabilea că toate comisiile de epurare (există și o Comisie centrală de epurare) puteau, „pe orice cale” să adune informații, chiar și „fără ascultarea funcționarului cercetat”. Aceasta era de fapt, o nouă lege a epurării, pentru „curățarea” administrațiilor publice. „Fasciștii și instrumentele lor”, trebuiau să fie îndepărtați din viața publică, strategia folosită fiind delatarea: „fiecare cetățean trebuie să devină, deci, un focar al epurării, căci fiecare știe ceva despre fasciști. Să terminăm cât mai repede epurarea pentru a nu fi stânjeniți în opera reconstrucției”. „Înălțați spânzuratorile pentru criminalii de război!” era lozinca noului val al epurărilor²⁸.

La 9 mai 1945 ministrul Educației Naționale, Ștefan Voitec, a dizolvat toate organismele epurării existente atunci și a instituit o *Comisie de epurare pentru funcționarii administrativi* ai acestui minister, iar la 12 mai 1945 prin decizia ministerială nr. 112/1948 a fost înființată *Comisia informativă pentru purificarea personalului didactic și administrativ al Universității din București*, împreună cu toate instituțiile anexe ale acesteia. Tot la 12 mai 1945 s-a instituit *Comisia informativă pentru purificarea personalului didactic și administrativ al Universității din Cluj*, împreună cu toate instituțiile anexe ale acestei Universități, în conformitate cu dispozițiile art. 9 din Legea 217/1945. Conform acestui act normativ, din 30 martie 1945 cadrele didactice universitare din toată țara erau obligate să-și întocmească memoriile de activitate pentru perioada 1938-1944, dar și declarații justificative. În strategia schimbării ordinii sociale, după 6 martie 1945 a fost evidentă punerea în aplicare a unui plan de acțiune, care semăna cu deconstrucțiile/restructurările de tip stalinist²⁹.

Și în Ardealul de Nord epurarea a vizat aparatul administrativ pentru înlăturarea „elementelor compromise și nedemne din serviciile publice, dar campania a căpătat amploare în Universitatea „Regele Ferdinand I”, atât de afectată de greutățile revenirii în sediul de la Cluj³⁰. La „Regele Ferdinand I” propunerile de scoatere din serviciu s-au făcut, de cele mai multe ori, cu majoritate, iar nu cu unanimitate de voturi, ca la București și Iași. Atitudinea Rectorului Alexandru Borza a determinat acutizarea disensiunilor dintre acesta și profesorul Emil Petrovici, ultimul fiind liderul de opinie al curentului care milita pentru radicalizarea procentului epurării corpului profesoral universitar clujean. Din cauza atitudinii sale conciliante, Rectorul Borza a fost sancționat de către Guvern cu demiterea sa, în martie 1945, din funcția de conducere a Universității „Regele Ferdinand I”, dar și din cea de președinte al Comisiei de epurare. Locul său a fost luat de profesorul Emil Petrovici, care-i avea drept colaboratori în Comisia de epurare pe C. Daicoviciu, de la Facultatea de Litere

²⁸ *România Viitoare*, II, 89 și 90, 4 apr. 1945, p. 2, resp. 5 apr. 1945, p. 1. Vezi și *Adevărul Ardealului*, I, 5, 5 apr. 1945, p. 5.

²⁹ C. TURLIUC, M.N. TURLIUC, *op.cit.*, p. 271.

³⁰ *România Nouă*, XIII, 38, 20 febr. 1945, p. 1.

și Filosofie, respectiv pe Coriolan Drăgulescu, șef de lucrări, de la Facultatea de Științe³¹. Schimbarea din fruntea Rectoratului Universității din Cluj avea să accelereze epurărilor, mai ales pentru că Emil Petrovici era în grațiile autorităților comuniste locale și centrale. Acesta se dovedise receptiv la mersul vremurilor, la tendințele formulate de conducerea Partidului Comunist. Anticipând schimbările structurale în spirit comunist, pe care urma să le sufere învățământul superior, Rectorul Emil Petrovici și Prorectorul Liviu Rusu, au acționat în așa fel încât, după aprilie 1945, conflictului cu vechea elită universitară s-a radicalizat³². Spre deosebire de celelalte două universități (de la București și de la Iași) unde s-a manifestat o solidaritate cu universitarii scoși de la catedră, la Cluj au prevalat disputele universitare. Vechi conflicte de natură academică sau politică au fost reiterate, contribuind la alimentarea membrilor Comisiei de epurare cu tot felul de informații care au oferit suport pentru concedieri politice în anul 1945. Au existat și alți factori de presiune pentru membrii Comisiei de epurare, care aveau să direcționeze propunerile de licențiere, între care se detașează activitatea ziarului comunist *România Viitoare*, condus de Decanul Facultății de Medicină, M. Kernbach³³.

Poziția de apărare a Universității din Cluj și a corpului profesoral a devenit critică în momentul în care guvernul dr. Petru Groza a ignorat autonomia universitară, ceea ce a stârnit reacții printre „elementele reacționare”. Replici de tipul *Universitatea nu este a partidelor (...) ea nu se schimbă după partide și după vremuri*, dar și atitudini de nemulțumire la adresa abuzurilor poliției și a reacțiilor muncitorimii nu au lipsit, punând în pericol activitatea și chiar viața cadrelor didactice³⁴. Pentru că, în privința Universităților, activitatea Comisiilor informative s-a resimțit foarte repede, procesele verbale întocmite de aceasta au dus la măsuri imediate. Ministerul Educației Naționale, prin Aurel Potop, a hotărât, pe baza rapoartelor întocmite de Emil Petrovici, Liviu Rusu și Tr. Borza, în conformitate cu dispozițiile art. 2 din Legea nr. 217/1945, concedierea următorilor profesori: Traian Herseni, titular la Facultatea de Drept, Onisifor Ghibu, titular la Facultatea de Litere și Filosofie și Al. Olteanu, asistent definitiv la Facultatea de Drept. Licențierea din serviciu a fost realizată pe baza studierii raportului ministrului secretar de stat la Departamentul Educației Naționale cu nr. 192.140 din 1945, fiind pusă în executare din 23 iulie 1945³⁵.

³¹ *Monitorul Oficial*, 1945, 105, p. 45; 109, p. 20; 118, p. 13. I. ZAINEA, *op.cit.*, p. 41. D. DOBOȘ, „Ingerințe politice în viața universitară clujeană”, p. 225.

³² L. NIȚU, „Distrușgerea elitelor politice istorice între 1950-1955”, în *Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza din Iași*, serie nouă, Istorie, LI, 2005, pp. 333-334. O. GHIBU, *Chemarea la judecata istoriei*, I, București, 1992, p. 25. D. DOBOȘ, „Ingerințe politice în viața universitară clujeană”, p. 226.

³³ *România Viitoare*, II, 104, 21 apr. 1945, p. 1.

³⁴ C. TURLIUC, M.N. TURLIUC, *op. cit.*, p. 271. M. MOMANU, *op.cit.*, p. 247.

³⁵ *România Viitoare*, II, 99, 15 apr. 1945, p. 3. *Monitorul Oficial*, 169, 28 iul. 1945, p. 1. D. DOBOȘ, „Ingerințe politice în viața universitară clujeană”, pp. 225-239. I. ZAINEA, *op. cit.*, pp. 284-285.

Un alt *Decret regal*, datat în iulie 1945, stabilea că „se îndepărtează (...) pe timp limitat” următorii profesori universitari clujeni: Titu Vasiliu, titular la Facultatea de Medicină (6 luni), Iuliu Hațieganu, titular tot la Facultatea de Medicină din Cluj-Sibiu (3 luni) și Grigore Popa, asistent definitiv la Facultatea de Litere și Filosofie (2 ani).

Referitor la Universitatea „Regele Ferdinand I”, ministrul secretar de stat la Departamentul Educației, A. Potop constata că exista o bază solidă în colaborarea între naționalitatea maghiară și română, o colaborare „sinceră, fără șovinism”. În acest scop se înființase un comitet de colaborare al studenților de la „Regele Ferdinand I” cu cei de la Universitatea de Stat cu limba de predare maghiară, pentru ca să „ducă împreună lupta dărză împotriva fascismului, să strârpească din rădăcini șovinismul, să colaboreze pe principii democratice”. Comitetul Interimar Studentesc, constituit din comuniști, social-democrați, național-țărăniști și liberali, la inițiativa lui dr. Petru Groza se implica activ în mișcarea antifascistă, dar, cu toate „eforturile” depuse, la 7 iunie 1945 a avut loc la Sibiu o manifestație studențească „cu caracter șovin și antidemocratic” a unor „elemente turbulente, sub conducerea unui stat major complotist al lui Maniu”. Aceste „elemente” sau „năpârce reacționare” se făceau vinovate de „spargerea unității studențești”, de aceea trebuiau „strivite” de către patrioții adevărați. Într-un discurs al lui Radu Stoichiță, Președintele Comitetului Interimar Studentesc, erau acuzați și unii studenții șovini, care au fluierat un film maghiar, ce rula la cinematograful Corso din Sibiu³⁶.

Cuvântul de ordine al Guvernului Groza, preluat de presa din iunie 1945 era defascizarea și democratizarea școlii românești, „dusă cu toată hotărârea, fără întârziere, dar fără o perturbare vătămătoare a învățământului”. Trebuia curățită țara de „otrăvitorii sufletelor, elementele fasciste, o „obligație” impusă de Convenția de Armistițiu³⁷. Pretextele acțiunii în forță împotriva acestora era „reformarea” imediată a mentalității actualei generații de elevi și studenți, defascizarea și democratizarea programelor analitice, reforma legilor școlare, în așa fel încât porțile școlilor să fie larg deschise în fața întregului tineret, nu numai al acelora cu situație favorabilă. La baza *democrației populare* trebuia să stea „iubirea și buna înțelegere între oamenii muncii și între popoarele pașnice și doritoare de progres”. La începutul lui iunie 1945 Rectorul Universității „Regele Ferdinand I”, profesorul Petrovici, le-a mulțumit armatelor sovietice și române, mareșalului Stalin și primului ministru al României, pentru că au dat posibilitatea ca aceasta, izgonită la Sibiu și Timișoara prin arbitrajul din 1940, să se întoarcă la Cluj. În data de 5 iunie 1945, într-o marți, pe la orele 12,00, erau preluate clădirile Universității din Cluj³⁸.

³⁶ *România Viitoare*, II, 105, 24 apr. 1945, p. 1; 142, 10 iun. 1945, p.1; 144, 13 iun. 1945, pp. 1, 4; 185, 2 aug. 1945, p. 4.

³⁷ *Făclia Democrației Române Ardelene*, I, 67, 3 iun. 1945, p. 1.

³⁸ *România Viitoare*, II, 141, 9 iun. 1945, p. 2. *Făclia Democrației Române Ardelene*, 70, 7 iun. 1945, p. 4. D. DOBOȘ, „Ingerințe politice în viața universitară clujeană”, pp. 226-227.

*

În vara anului 1945 Guvernul dr. Petru Groza sublinia optimismul vremurilor, orientarea precisă, aceea de a „se face dreptate”. Trebuiau lichidate și ultimele rămășițe ale trecutului întunecat. „Lumea cea nouă stârpește buruienile veninoase ale fascismului”. Universitatea din Cluj era atașată acestei direcții, nu numai prin licențieri, ci și prin faptul că Rectorul Universității și Comisia culturală locală au inaugurat la 1 august 1945 Universitatea Liberă Muncitorească de la Sibiu, pentru clasa muncitoare „dornică de cultură”. În cuvântul inaugural, Rectorul Emil Petrovici afirma că „fiecare centru muncitoresc (trebuie-n.n.) să-și aibă universitatea sa”. În același timp, avea loc arestarea profesorului Emil Hațieganu, etichetat drept „fascist”, instigator și autor moral al asasinatelor de la manifestația muncitorească (2 muncitori au murit), organizate de „bestiile fasciste”³⁹.

În România anului 1946 cuvântul de ordine al Secretarului general al Partidului Comunist, Gheorghiu-Dej a fost „fascismul trebuie distrus”, sugerându-se guvernului desființarea „rămășițelor” acestuia de felul Gărzii de Fier, dar și pedepsirea manifestațiilor fasciste sau profasciste. Discursul comunist a alimentat o psihologie a urii față de regimul democratic anterior, fiind justificată urgența terorii fără iertare și a bătăliei finale prin reformarea societății⁴⁰. Conceptul de „fascism” a fost asociat celui de „reacționarism”, ca o prelungire a „sabotajului”, nu numai politic, ci și economic la adresa moștenirilor din vechiul regim, ca o atitudine dușmănoasă față de realizarea „deplină” a socialismului. „Clicile reacționare în descompunere” trebuiau separate de societate, de corpul sănătos al muncitorimii, aliată cu țărănimea muncitoare, precum și cu „intelectualitatea înaintată”⁴¹. În universități, la fel ca în celelalte instituții, demascarea ideologiei și practicii fasciste trebuia să fie „științifică”. De aceea, trebuia atent cercetat ce se ascundea în spatele formulelor de „naționalism” și „revoluționarism”. Patriotismul, creștinismul și naționalismul erau considerate „ideologii retrograde și barbare, de aceea toți profesorii care practicau asemenea profesii de credință trebuiau epurați”⁴². În acest scop, la începutul anului 1946 însuși ministrul Ștefan Voitec a dispus alcătuirea unei Comisii de informare cu privire la epurarea membrilor corpului didactic al Universității din București. Direcția Învățământului Superior din Ministerul Educației avea sarcina să facă propuneri pentru alcătuirea de comisii de informare similare la toate universitățile și politehnicile din țară. Pentru a

³⁹ *Făclia Democrației Române Ardelene*, 62, 29 mai 1945, p. 3. *România Viitoare*, 188, 3 aug. 1945, p. 3; 194, 13 aug. 1945, p. 8; 195 14 aug. 1945, p. 1.

⁴⁰ O. BURUIANĂ, „Antifascism și naționalism ca pretexte în strategia de comunizare a României, 1944-1948”, p. 14.

⁴¹ GH. GHEORGHIU-DEJ, *op. cit.*, p. 134. O. BURUIANĂ, „Modernizarea în discursul comunist, 1944-1949”, în *Xenopoliana*, VI, 1-2, 1998, p. 130.

⁴² *Studentul Român. Revista Studențimii Democratice*, I, 1, 15 mai 1946, pp. 4, 6.

restabili „ordinea” în universitățile din țară Consiliul Interuniversitar trebuia să elimine agitațiile studențești.

Sub pretextul instaurării „democrației” în Universități și pentru a aduce pe cei „rătăciți” (profesori și studenți), pe calea cea bună, în mai 1946 s-a declanșat un nou val de epurări. Fascismul, „cu tot cortegiului de calamități”, trebuia „distrus, prin lămurirea spiritelor și demonstrarea erorilor din trecut”⁴³. Numai că, la sfârșitul lunii mai 1946 se produceau în țară mai multe „manifestări huliganice”, puse pe seama semnalului de baghetă a unui dirijor din umbră. „Studenții fasciști români, adăpostiți în partidele istorice (...) au transformat Universitatea clujeană într-un câmp de luptă al urilor șoviniste și rasiale”. Reacțiunea manistă a lovit și Universitatea din București: „studențimea democrată a dezavuat acțiunea... La Timișoara încercarea de grevă a ratat, ca și la Iași”⁴⁴. Studenții „provocatori”, care au tulburat pașnica conviețuire între cele două popoare, în ajunul Conferinței de pace (iulie 1946) trebuiau înlăturați și pedepsiți, pentru a se realiza „triumful patriotismului studențimii”, spunea într-un discurs ținut la Cluj, ministrul de Justiție, Lucrețiu Pătrășcanu, în sala Colegiului Academic. Ministrul făcea apel la „studenții conștienți (...), să nu dea ascultare agenților provocatori, care caută să-i determine la nefrecventarea cursurilor”. Agitatorii din universități urmau să fie „definitiv exmatriculați”. În 3 iunie 1946 Ministerul Educației Naționale a dat ordin de exmatriculare a studenților greviști. Chiar, a doua zi, pe 4 iunie 1946, Rectoratul Universității din Cluj a decis să exmatriculeze demonstrativ, pe motivul de a fi instigat la grevă, pe câțiva studenți, precum Nicolae Suciu (Litere, anul I), Nicolae Cotârjă (Litere, anul II) sau pe Valeriu Ananie (Medicină, anul I).

În vara lui 1946 atmosfera care domnea în universități era tot tensionată, studențimea fiind majoritar angajată politic în direcția țărănistă și liberală. *Adevărul Ardealului*, organul comitetului regional pentru Nordul Ardealului al comuniștilor, făcea apel la „studențimea cinstită”, care și-a dat seama de provocarea „fasciștilor”, trasându-i sarcina „să descopere, să demaște și să scoată din rândurile ei pe acești provocatori dușmani (...), care încearcă să sape o prăpastie între muncitori și tineretul studios. Pentru a evita însă repetarea unor asemenea cazuri, pentru a nu mai da prilej reacțiunii, fie maghiare, fie românești, să se manifeste este necesară acțiunea de curățire exemplară a rândurilor de elemente șovine, huliganice provocatoare. Studențimea trebuia să urmeze exemplul muncitorimii conștiente (exemplul Dermatei, unde 72 de rămășițe horthyste și szálásiste au fost dați afară în ziua de 25 mai) care-și curăța rândurile. Acei huligani provocatori, rămășițe legionare trebuie dați

⁴³ *Ibid.*, p.1. *Tribuna Nouă*, I, 125, 3 apr. 1946, p. 3; 191, 21 iun. 1946, p. 3. D. DELETANT, *Teroarea comunistă în România. Gheorghe Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, p. 70.

⁴⁴ *Adevărul Ardealului*, 8 (serie nouă), 14 mai 1946, pp.1, 5; 11, 17 mai 1946 pp. 1, 5.

afară”⁴⁵. Un alt jurnal din epocă, *Studentul român*, dădea vina pentru „mișcarea studenților din Cluj” pe „vâlva cercurilor de opoziție, interesate din umbră de dezordini”. „Elemente legionaroid” din Universitatea din Cluj s-au pus „în slujba vremurilor de rușine ale neamului, (...) pescuind în ape tulburi”. Apelurile Ministerului Educației Naționale, de oprire a acțiunilor huliganice studențești, au dus la măsuri severe: 700 de studenți au fost exmatriculați și vreo 900 au fost decalarați repetenți. Era clar, după măsurile luate, că acei 1 600 de greviști clujeni trebuiau să fie lăsați în afara vieții universitare. Profesorii și studenții, alături de muncitori și țărani trebuiau să formeze *unitatea de neînvinși, bastionul democrației în lupta contra reacțiunii, a trecutului* (subl.n.). Reprezentanții tuturor universităților din țară s-au întrunit la București și au „înfierat cu hotărâre încercările reacțiunii de a sparge această unitate”⁴⁶.

Poziția studențească antifascistă se regăsea în *Rezoluția Congresului Național al Studenților Democrați* din 9-11 iunie 1946, care avea loc într-un moment când „dușmanii păcii între popoare, dușmanii independenței națiunilor, dușmanii culturii încearcă să folosească Universitatea pentru interesele lor”. În acest context, studențimea „democrată” îi evoca pe „martirii” din bătălia contra fascismului făcând și un legământ: „vom lupta cu dârzenie și perseverență pentru democratizarea Universității, pentru înălțarea materială și spirituală a poporului, pentru colaborarea frățească între naționalitățile conlocuitoare, pentru dezvoltarea culturii noastre naționale și pentru înflorirea scumpei noastre Patrii”. Tot atunci s-a produs „comprimarea” profesorului doctor Gheorghe Buzoianu, de la Clinica Nas-Gât-Urechi, pentru atitudinea sa „reacționară”, „antimuncitorească”, dușmănoasă față de popor și pentru că „intoxică studenții cu teorii fasciste”. Dacă până atunci profesorul Buzoianu nu fusese trecut pe lista de comprimări, susținea colegul său doctorul T. Mureșan, „e o greșeală, care trebuia reparată fără întârziere”. În realitate, comisiile de comprimare trebuiau să țină seama de criteriul politic, și nu de raționalizarea ori așa-zisa eficientizare a învățământului superior⁴⁷.

În primăvara anului 1947 Rectorul Emil Petrovici insista pentru o „atitudine dârză a elementelor înaintate din sânul personalului didactic și al studenților Universității „Regele Ferdinand I”, spre a opune „o rezistență hotărâtă curentelor obscurantiste, cele care au fîrît țara spre pierzanie”⁴⁸. În realitate Universitatea din Cluj a fost împânzită de agenți, care nu ezitau să

⁴⁵ *Tribuna Nouă*, 179, 7 iun. 1946, p. 3. *Adevărul Ardealului*, 27 mai 1946 pp. 1, 5; 17, 17 iun. 1946 p. 4,5.

⁴⁶ *Adevărul Ardealului*, 11, 17 iun. 1946, pp. 4, 5; 12, 24 iun. 1946 p. 1; *Studentul român*, I, 1, 15 mai 1946, pp. 4., 6; 4, 11 iul. 1946, pp. 3,5,7. STELA RUSU, „Studenți înainte și după alegerile din 1946”, în *Analele Sighet. Anul 1946. Începutul sfârșitului*, 3, Fundația Academia Civică, 1996, p. 342.

⁴⁷ *Tribuna Nouă*, III, 509, 25 iul. 1947, p. 1. M. MOMANU, *op. cit.*, p. 250. C. TURLIUC, M.N. TURLIUC, *op.cit.*, p. 276.

⁴⁸ *Studentul Român*, 10, 25 mai 1947, p. 1.

speculeze orice fel de slăbiciuni și care întocmeau dosare de epurare pentru profesorii universitari. Organele de Siguranță, aflate deja în complicitate cu comuniștii, aveau obligația să întocmească listele de „reacționari”, care purtau titlul, „Reacțiunea de la Facultatea de Litere și Filosofie, respectiv Facultatea de Medicină și Facultatea de Științe ale Universității din Cluj”. Cele datate la 7 și 8 iulie 1947, erau semnate cu numele Condor (sau Condór), probabil un nume conspirativ. Astfel, nota din 8 iulie 1947, făcea referire la câțiva profesori consacrați, precum Yves Auger, Alexandru Borza, Ioan Breazu, Romulus Cândea, Ioachim Crăciun, Silviu Dragomir, Mihail Dumitru, Gheorghe Giuglea, Dumitru Ionescu, Ioan Moga, Tiberiu Morariu, Victor Papilian, Emil Panaitescu, Radu Țițeica, Romulus Vuia și alții⁴⁹ (a se vedea anexa atașată acestui articol).

Pe fondul acestei campanii comuniste, îndreptată mai ales împotriva național-țărăniștilor lui Iuliu Maniu, în august-septembrie 1947 a intrat în ascuțișul criticii Emil Hațieganu, fost profesor și fost ministru, „complice al lui Maniu”, demascat ca trădător, afacerist, demagog, de o „lăcomie proverbială”, care „n-a scris nici o lucrare”, „a lipsit de la cursuri”, „a încasat taxe de examene” etc. Tot printre maniști se număra și un profesor de la Catedra de Drept Constituțional, Erdély, căruia i se reproșa că a fost numit chiar de către „unchiul Maniu”. Listele de „reacționari” nu țineau cont decât de criteriul politic, și nu de raționalizarea sau așa-zisa eficientizare a învățământului superior, care era invocat în propaganda presei comuniste⁵⁰.

*

Îndepărtările de cadre didactice din 1947 au fost epurări politice, autoritățile universitare, inclusiv Rectorul Universității „Regele Ferdinand I”, Emil Petrovici, fiind colaboratoare fidele ale Securității și ale Partidului Comunist. Toți cei consemnați în dosare aveau să fie eliminați treptat de la catedră, mai ales, prin reforma învățământului din august 1948. Cei mai mulți dintre profesorii universitari vizați au fost trimiși în pușcărie, fiind scoși definitiv din activitatea științifică și culturală. În locul celor epurați sau comprimați trebuiau recrutate de cadre noi, „favorabile noilor vremuri”, caracterizate prin „seriozitate și control”.

Comprimările din învățământul superior au creat, însă, mari dificultăți în universități, punându-se problema suplínirii catedrelor vacante. Pentru a nu se afecta mersul „normal” al cursurilor se preconiza, la începutul anului 1948, chemarea provizorie de avocați sau magistrați pentru Drept, medici pentru

⁴⁹ DJAS, filiala Cluj, Fond Inspectoratului de Jandarmi Cluj, dos. 54, ff. 1-7. *Apud* I. DRĂGAN, „Reacțiunea universitară la 1947”, în *Tribuna*, V, 14 aprilie 1993, p. 8. Vezi și DJAS, Fond URFR, dos. 26/1944-1948. ff. 29, 76. *Tribuna Nouă*, III, 562, 26 sept. 1947, p.1; 563, 27 sept. 1947, p. 2; 567, 2 oct. 1947, p. 1. D. DOBOȘ, *op. cit.*, p. 229.

⁵⁰ *Tribuna Nouă*, III, 526, 19 sept. 1947, p. 1. M. MOMANU, *op.cit.*, p. 250. C. TURLIUC, M. N. TURLIUC, *op.cit.*, p. 276.

Medicină, considerați elemente de valoare științifică, ținute până ieri departe de cadrele învățământului superior.

Furia epurărilor de toate elementele „incapabile și nedemne” a devenit o sarcină permanentă a revoluției culturale din 1948, care a cuprins Universitatea din Cluj, devenită în cadrul Republicii Populare Române, Universitatea „Victor Babeș”. Chiar și în anii 1958-1959, când Universitatea a devenit „Babeș-Bolyai”, cu ocazia bilanțului evoluțiilor culturale, economice și politice de la 23 august 1944, se mai pomenea de nevoia de curățire a învățământului universitar de „zgura” fascistă, mistică și idealistă.

ANEXĂ

Reacțiunea de la Facultatea de Litere și Filosofie, respectiv Facultatea de Medicină și Facultatea de Științe ale Universității din Cluj (Notele din 7 și 8 iulie 1947)⁵¹

Facultatea de Litere și Filosofie:

„Yves Auger, angajat ca profesor universitar cu contract la Catedra de Limba și Literatura Franceză, (este – n.n.) profesor foarte bun, însă, în manifestările sale reacționare a fost văzut numai în cercurile acestora și, în special, freventează Cercul Româno-American din localitate. Avea legături cu personalități reacționare de frunte din localitate.”;

„Romulus Căndea, titular la Catedra de Istorie Universală, a fost liberal Brătienist; după august 1944 nu s-a încadrat în nici o organizație democratică; se pare că a rămas credincios Partidului Liberal Brătienist, căci în manifestările sale este un reacționar, neparticipând, refuzând, chiar, de a participa la demonstrațiile organizațiilor progresiste și democratice. Este un simpatizant al cercurilor româno-americane.”;

„Silviu Dragomir, profesor titular la Istoria Sud-Est Europeană, fost ministru Gogo-Cuzist, a rămas și astăzi un vârf al reacțiunii în Universitate.”;

„Ioan Moga, titular la Catedra de Istoria Transilvaniei și Europei Centrale; a fost chemat în fața Comisiei de epurare după 23 august, pentru a explica rostul călătoriei sale în Germania în timpul lui Antonescu. S-a înscris imediat la social-democrați, pentru a scăpa de epurare, însă în fond și astăzi este un reacționar convins.”;

„Gheorghe Giuglea, titular la Catedra de Filologie Romanică, reacționar convins, neluând parte și refuzând să dea concurs organizațiilor democratice, progresiste”;

„Emil Panaitescu, titular la catedra de Istorie antică și Epigrafie, liberal Dinist (P.N.L.-C.I.C. (Dinu Brătianu); nu s-a încadrat după 23 august și în prezent nu colaborează cu organizațiile democratice; a rămas un credincios al dinisților. Vom reveni cu o altă serie de la Facultatea de Litere Cluj.”;

„Dumitru Roșca, titular la Catedra de Filosofie generală, foarte bun profesor, însă un fost decan sub dictatura antonesciană; om de încredere al lui Ioan Petrovici, sprijinind atunci entuziast conducerea din timpul acela a Universității. După 23 august ia apărarea lui Iuliu Hațieganu, care a fost epurat timp de 6 luni, a colaborat la A.R.L.U.S., însă neloial ataca pe profesorii democrați; încă are înclinații spre reacționarism.”;

⁵¹ DJAS, filiala Cluj, Fond Inspectoratului de Jandarmi Cluj, dos. 54, ff. 1-7. *Apud* I. DRĂGAN, „Reacțiunea universitară la 1947”, p. 8.

„Liviu Rusu, titular la Catedra de Estetică și Critică Literară, a fost exclus însă de la Sibiu din P.C.R. pentru idei șovine, în prezent fiind dușman al P.C.R.”;

„Romulus Vuia, titular la Catedra de Folclor și neîncadrat în nici un partid politic, însă se învâрте în cercurile reacționare.”;

„Ioachim Crăciun, titular la Catedra de Bibliografie, încadrat în P.S.D.-L.R. (Lothar Rădăceanu – n.n.), însă activează în aripa dreaptă a acestui partid.”;

„Ioan Breazu, conferențiar la Catedra de Istoria Literaturii Române Moderne, fost simpatizant legionar, cunoscut după 23 august 1944 că se manifesta ca reacționar manist.”;

„Nicolae Mărgineanu, conferențiar la Psihologia Aplicată, manist. Înainte de 23 august lucrează cu marile industrii, speculând cercetările de psiho-tehnică. După 23 august 1944 se dedă la manevre oportuniste, susținut de cercurile româno-americane din localitate și se pare că el este acela care face legătura între Cluj și București cu Ambasada Americană. Membru în Comisia de conducere a Asociației Româno-Americe din Cluj. Prieten cu Agentul consular Chappuis (...). Nu colaborează cu organele B.P.D.”

Facultatea de Medicină:

„Marius Hanganușiu, titular la Clinica Balneo și Dietetice, reacționar manist, iar înainte de 23 august 1944 era membru activ al Societății Româno-Germane și lua parte la ședințele grupului etnic german, iar după 23 august a camuflat la Clinică reacționarii urmăriți de către poliție și pe sașii care trebuiau să fie duși la muncă. Boicotează orice manifestare progresistă democrată și persecută pe cei care au semnat apelul către intelectuali, efectuat înainte de alegeri de către democrați și intelectuali.”;

„Ioan Manta, fost simpatizant legionar, fost cuzist, făcând parte din Comitetul de conducere de la Cluj, sub guvernul Goga-Cuza, fiind șeful Plasei Aghireș. A fost delegat al Universităților din țară pentru achiziționarea de materiale din Germania, profitând materialicește de pe urma aceasta. Venind 23 august nu a vrut să ia parte la nici o manifestare democratică, rămânând adeptul ideilor vechi, trecând în tabăra maniștilor. Pe studenții care-i află că se înscriu în grupările democratice îi persecută la examen.”;

„Mihail Dumitru, titular la Clinica oftalmologică, a fost epurat de către Antonescu pentru nereguli administrative și reabilitat de către fostul ministru al Educației Naționale, Ion Petrovici, membru vechi al Partidului lui Dinu Brătianu. După 23 august a refuzat categoric de a activa în rândul partidelor democratice, criticând pe cei care s-au înrolat în rândurile luptătorilor democrați, refuzând categoric colaborarea în special cu cei din Partidul Comunist, ceea ce denotă că este îndârjit reacționar. Critică în prezent măsurile ce se iau de către guvern.”;

„Dumitru Negru, liberal dinist, însă nu a depus nici o activitate; nu vrea să participe la mișcările progresiste, dar este un speculant extraordinar, taxând bolnavii, care sunt complet lipsiți de mijloace, cu sume enorme, preocupat de starea câștigului.”;

„Victor Papilian, titular la Anatomie umană și Embriologie a fost decan sub legionari și Antonescu; a fost membru al (partidului) lui Dinu Brătianu, simpatizant manist, iar după 23 august se înscrie la social-democrați, ca înainte de alegeri să meargă alături de Titel Petrescu, fiind cap de listă la Cluj. Oportunist, anticomunist și antisovietic.”;

„Alexandru Pop, cumnat cu Viorel Tilea, are relații intense cu cercurile vaidiste și maniste, iar după 23 august ia o atitudine netă contra mișcărilor progresiste, neezitând a colabora cu acestea. Reprezintă unul dintre vârfulurile reacțiunii în Universitate și în prezent caută să critice acțiunile duse de către guvern și, în special, măsurile (pe) care le iau miniștrii comuniști din Guvern. Speră, în prezent, într-o eventuală schimbare.”

Facultatea de Științe:

„Alexandru Borza, titular la Catedra de Botanică Statistică și Fitogeografie, manist înfocat, care a colaborat și cu Armand Călinescu, găsindu-se în prezent în fruntea reacțiunii din Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj, organizând și conducând cuiburi reacționare foarte

sistematic. Astfel de cuiburi le-a organizat la Societatea Româno-Americană și, în ultimul timp, caută să înființeze IMKA, dar până în prezent nu s-a reușit încă nimic. Este unul dintre acei care instigă sistematic studenții contra regimului democrat și contra conducerii comuniste din Universitate.”;

„Dumitru Ionescu, titular la catedra de Calcul, eminent profesor, însă în timpul legionarilor și a lui Antonescu a fost Decan, fiind în același timp un germanofil. După 23 august a fost absent la toate manifestările organizațiilor progresiste, fiind un reacționar convins.”;

„Tiberiu Morariu, titular la Catedra de Geografie Fizică și Geografia Română, foarte bun profesor, a fost legionar, fără convingeri, mai mult din oportunism mistic, făcut profesor din timpul lui Antonescu, a demisionat apoi din Legiune. După 23 august s-a înscris în Partidul Social-Democrat Lothar Rădăceanu din localitate și apoi la Frontul Plugarilor. Are însă înclinații spre reacționarism. Nu colaborează cu organizațiile democratice.”;

„Sabin Opreanu, titular la Geografie Umană, în prezent este apolitic, nu participă la manifestările organizațiilor democratice, însă a fost vicepreședintele Partidului Național Creștin, organizația de Cluj, în timpul lui Goga-Cuza. Ținea discursuri prin care ataca pe evrei. Astfel, în anul 1938 dl. Sabin Opreanu, la un Congres al Partidului Național Creștin în județul Cluj, vorbea țăranilor într-un ton compromițător: „În Țara asta nu furau decât jidanii, peste tot locul unde te vei duce nu vei da numai peste jidani, în toate părțile nu vei găsi numai jidani”. Și încheie, spunând „am fost, fraților, în Palestina, am văzut că în Palestina e destul loc pentru jidani, acolo să meargă să lucreze”. În prezent afirmă că este apolitic, însă, în fond a rămas același reacționar fascist.”;

„Radu Țițeica titular la Catedra de Fizică Moleculară, a fost legionar și în prezent e reacționar; nu participă la manifestările organizațiilor progresiste.”;

„Vasile Alexa, *idem*.”;

„Ioan Armeanca se manifestă ca reacționar, nu vrea să participe la manifestările democratice. Nu i se cunoaște trecutul. Se spune că a fost legionar.”;

„Ștefan Manciuș, reacționar în toate manifestările sale. Nu i se cunoaște trecutul. Refuză să ia parte la demonstrațiile organizațiilor democratice.”;

„Marian Victor, conferențiar la Fizică Generală, reacționar în toate manifestările politice, refuză să ia parte la manifestările organizațiilor democratice.”;

„Gheorghe Ostrogovici, conferențiar la Chimia Alimentară, reacționar, absent la toate manifestările democratice, critică organizațiile progresiste și democratice”.

THE PROCESS OF ERADICATING FASCISM FROM WITHIN THE UNIVERSITY “FERDINAND I” FROM CLUJ (1944-1946). THE DISMISSALS AND CONTRACTIONS OF THE TEACHING STAFF

Summary

The last years of World War II have brought, per ensemble, complex problems for the “Regele Ferdinand I” University, which, after the Vienna Treaty of 1940, has been functioning in exile from Sibiu and Timișoara. From 1944 the model of the modern University of Cluj was brutally converted to an instrument of propaganda for a communist ideology, far fetched from its original nationalistic vocation. The period of transition from democracy to totalitarianism, 1944-1947, was marked by a series of events such as: the beginning of the process of politicization within the University of Cluj, the problems related to the foundation of “Bolyai” University, the return in 1945 of the University to its original sight from Cluj, the students strikes in January-June 1946, the university repression generally speaking, and particularly the repressions of students, and, last but not least, the debates of the University Senate concerning the politicization of the academic environment and the dismissal of some “compromised” members of the teaching staff.

After 1944, the communists were interested in eliminating all political rivals, therefore the dismissal threats, followed by the contractions within the Departments of the University of Cluj, became a cruel reality between 1944-1948. Like all the other Romanian universities, the Cluj University began compiling “expurgation” dossiers for the so called “fascist” university professors, and substituting the old rectors and deans with new ones from amongst those who had adapted to the “new age”. The public stand of the academics has gradually declined after 1944, when their life and activity has been brought to challenge, the changing values after March 1945 favouring the devotion towards the new regime, and praising less and less the academic fulfilment. On the background of “democratic” reforms, the new regime authorities have intensified the brutal isolation, especially of scholars among which a great number of university professors, by means of massive arrests. The most invoked reasons were: denigration of the power of the state, opposition to the construction of socialism, or the need to re-educate the “hostile” elements from within the Popular Republic of Romania.

Keywords: communism, fascism, repression, propaganda, purges, University of Cluj.